

Murat Morova, *İsimsiz*, 2024. El yapımı kâğıt üzerine pigment, akrilik, sulu boya, çini mürekkebi, 37x175 cm

Murat Morova'nın Şiirsel Dünyası

Murat Morova'nın kişisel sergisi **Kuş Ölü, Sen Uçuşu Hatırla**, 1- 30 Kasım 2024 tarihleri arasında Galeri Nev İstanbul'da gerçekleşiyor.

HATİCE UTKAN ÖZDEN

Murat Morova'nın **Kuş Ölü, Sen Uçuşu Hatırla** adlı sergisi, günümüzde süregelen tüm problemlerin ve sıkıntılardan, şiirsel teknikle ortaya çıkan latif bir anlatımı. Sergi ismini şair Furuğ Ferruhzad'ın **Kuş Ölü, Sen Uçuşu Hatırla** adlı şiirinin son dizesi "**Kuş Ölü, Sen Uçuşu Hatırla**" dan alıyor.

Morova sergiye dair şunları söylüyor: "Bu serginin isminde aslında Furuğ Ferruhzad'ın şiirlerinden direk hareket eden bir durum yok. Benim kendi dünyamda uğraştığım birtakım alegorilere **Kuş Ölü, Sen Uçuşu Hatırla** dizesi denk düşüyor."

Ferruhzad'ın bu dizesinin karşılığı Morova için tasavvufta da benimsenen bir yaklaşım olan "Dem bu Dem"dir, olgusuyla örtüşüyor. "Bu söz her şeyin anda olduğunu, o an her şeyin hare-

kette, canlılıkta, fikrinsel ve zihinsel her şeyi içine almasını ifade ediyor," diyor Morova ve o anda geçmiş ve geleceğin birlikte var olduğunu ve bu yüzden değerli olduğunu biliyor. Beden ölse bile uçuş hatırlanır, devam eden o anın hatırlanmasına denk geldiği için bu ismi seçtim, diyor Morova.

Bu sergisinin diğer sergilerinden farklı olduğunu belirten sanatçı, normalde sergilerinde bir kavram belirleyerek o kavrama yöneldiğini, estetik dili deşifre etmeye çalıştığını, ya da **Amak-ı Hayal** sergisinde olduğu gibi bir kavramı ele aldığı söylüyor.

"Ama bu sefer kendimi serbest bıraktım. Bu çok şiirsel bir sergi olsun istedim, iç dünyamın, seçtiğim yolun bir şekilde bütün o an içinde kalarak, geçmişten seçtiğim metaforları da alegoriler halinde kullandım." Aslında, metaforları metafor olarak kullanmak istemediğini ve bunları birer alegoriye dönüştürdüğünü söyleyen sanatçının eserlerine bakıldığında belirli hikâyeler yakalamak ve bu hikâyelerin de semboller aracılığı ile izleyiciye kendi hikâyesini şiirsel bir yolla keşfetmesi için bir kanal olduğunu görüyoruz. "Sergiyi gezen kişiler bu alegoriler sayesinde kendi metinlerini ve kendi dünyalarını oluşturabilirler. Ben kesin bir şey söylemiyorum. Bir yol ve yolda olma duygusu olsun istiyorum." Böylece, bazen güvercin şeklinde bir beden ya da tek başına duran ve bed-

ninin üzerinde beliren ustalıklı çizilmiş bir gülle neredeyse birleşmiş bir insan, vahşi bir aslan ya da melekler ve mühürler Morova'nın resimlerinde gördüğümüz detaylar arasında yerini alıyor. Bu detaylar, bir yandan, tasavvufta âlimlerin farklı boyutlarda yaptıkları yolculuklarda sembolik olarak bir güvercine dönüşmeleri, ya da gül kokusunun ve gülün kalpte ortaya çıkan bilginin sonucu olduğunu hatırlatırken yolda olmanın da bir tür keşif olduğunu anlatıyor izleyiciye.

Morova'nın sembollerinin tekrarlandığını görüyoruz ve bu bir tesadüf değil. Sanatçının 1990'lardan itibaren yaptığı eserlerde zaman içinde oluşmuş bir ikonografisi var. "Bu ikonografi beni çok tanımlıyor ve devamlı kullanıyorum. Hep geri dönerek aynı ikonografiyi kullanıyorum. Buna tasavvuf estetiğinde tenevvü deniyor, yani çeşitleme: Bir şey üzerinde form aynı ama kullanma şekli ve ona yüklenen anlam değişiyor."

Morova bu yaklaşımıyla, az malzeme ile çok şey anlatabiliyor ve bu yaklaşım geleneksel sanatların da özü olarak karşımıza çıkıyor. Bu ikonografi bir leitmotif olarak devam ediyor. Böylece, eserler, sanatçının görsel ikonografisinden sembollerini yepyeni kurgular, dokular ve renklerle buluşturarak yaşadığımız coğrafyanın ortak değerlerine, sözlü geleneklerine ve anonimleşen görselliğe açılıyor.

ŞİRSİLLİK VE DOĞU ESTETİĞİ
Serginin genel kurgusunda da şiirsellik ve Doğu estetiğinin hâkim olduğunu görüyoruz. Morova bu bağlamda anlatım dilini kendine en yakın gördüğü görselliğin Parajanov'un Ermeni şair Sayat Nova'nın hayatını anlattığı deneysel filmi **Narın Rengi** olduğunu söylüyor. "Ben de serginin az söze dayalı, şiirsel, sahneler arasında durup izleyiciye kendi tefekkürünü sağlama imkânı veren bir düzen içinde olmasını istedim."

Morova sergileme konusunda da hem Doğu estetiğine hem de geleneksel sanatlara bağlı kalmış. "Bu eserlerin hepsi bir çağdaş sanat yapıtı ama yapıtları kendi bağlamından uzaklaştırmak istemedim. Bu nedenle bazı eserlerin kitap gibi açılmış olarak rahle üzerine durduğunu görebilirsiniz. Çini gibi duran resimler ise duvarın hemen kenarından başlıyor." Böylece, Morova, öze ve yapıtların çıkış noktasına her daim sadık kalıyor. Bazı eserler de bir arada duruşlarında bir enstalasyon olarak da algılanabiliyor.

Sergide sözünü tek başına söyleyen eserler de mevcut, bu eserler de bir duvar halısı ya da cam altı resim gibi duruyor. Serginin o kadar çok katmanlı var ki, sanatçı da hepsini açamadığını söylüyor. Diğer yandan, kullandığı malzeme bu katmanla-

rın çeşitliliğine bir örnek: El yapımı kâğıtlar üzerine suluboya kullanan Morova, eseri üretirken suyla yoğun bir ilişkisi olan, daha akışkan ve tesadüflere de olanak veren bir üretim süreci deneyimlediğini belirtiyor. Suyun hafızası vardır, diyor Morova.

İzleyicinin de kendi metnini ve kendi şiirini bulması ya da kendi duygu dünyasına girmesini temenni ettiğini söyleyen Morova, yine tasavvuftaki bir sözü hatırlatıyor: Herkes kendi kabı kadar alır. Morova'nın sergisi ve eserleriyle ilgili en çarpıcı ve en öne çıkan düşüncesi ise, izleyicinin kabına aldığı ne varsa, onun işine de o kadar katkısı olacaktır.

Herhangi bir şekilde, sebep sonuç olmadan, yolda ve yolun içinde izleyici kendi şiirini, kendi metni yazarken belki de az, belki de çok ama illaki bir şey alacak ve bu değer sanatçının işinde ve duygu dünyasında farklı alemlerde ve boyutlarda değişerek ona geri dönecek. Yine bir yol ve yolda olma durumu mevcut olacak. Her şeyin bir oluş ve bozuluş potansiyeli olduğu gibi eserler de bu bağlamda değişecek ve dönüşecek. Sanatçı asla "ben bunu bitirdim" demiyor, gelen her şeyin kendine yer bulduğunu inanıyor. Bu nedenle **Kuş Ölü, Sen Uçuşu Hatırla**, kalbin makamlarına yapılan sonsuz bir yolculuk olarak farklı insanların yaşamlarında yolunu keşfediyor.

Işığın Peşinde 70 Yıl

İstanbul Modern, İzzet Keribar'ın 70 yıllık fotoğraf serüvenini **Renklerin Yolculuğu** sergisiyle izleyiciyle buluşturuyor.

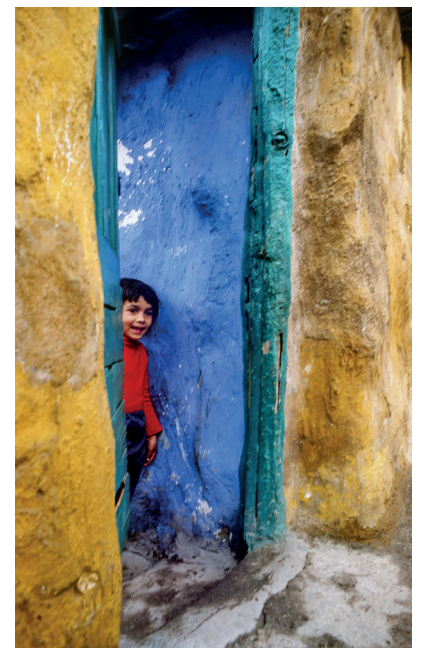
ARTDOG İSTANBUL

Türk fotoğraf sanatının ustalarından İzzet Keribar, İstanbul Modern'de açılan **Renklerin Yolculuğu** sergisiyle izleyicileri zamana yayılan renkli bir keşfe davet ediyor. Küratörlüğünü Demet Yıldız Dinçer'in üstlendiği sergide, sanatçının 1950'lerden günümüze Türkiye ve dünya genelinde çektiği 120'nin üzerinde fotoğraf yer alıyor. Sanatçının özellikle Asya ülkelerine yaptığı yolculuklarda çektiği karelerin sergilendiği bu özel seçki, egzotik manzaraları, yerel portreleri ve geleneksel yaşam sahnelerini içeriyor.

İSTANBUL'DAN UZAK DOĞU'YA
Sergi, 1980'lerden itibaren fotoğraf dünyasına dönüş yapan Keribar'ın, ışık ve rengin büyümesini gözler önüne seren eserlerinden oluşuyor. Keribar'ın İstanbul ve Güney Kore'den çektiği erken dönem fotoğraflarının yanı sıra, seyahatleri sırasında çektiği renkli manzaralar ve portreler de sergide izleyiciyle buluşuyor. Fotoğraflar; ışık, doku ve kompozisyon gibi unsurları ustalıklı bir araya getirirken, sanatçının yıllar içinde değişen tarzını da gözler önüne seriyor. Sergi, Keribar'ın eserlerindeki kültürel zenginliği hissettiren detaylar ve fotoğraflarının belgesel niteliğiyle dikkat çe-

Mavi Şanzelize Bulvarı, Paris, Fransa. İstanbul Modern Sanat Müzesi Fotoğraf Koleksiyonu, 2009

Balat'ta Küçük Bir Kız İstanbul, Türkiye. İstanbul Modern Sanat Müzesi Fotoğraf Koleksiyonu, 1985

kiyor. Fotoğrafçılığı, yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda kültürel bir belgeleme aracı olarak gören sanatçının tarz değişimlerini de yansıtan koleksiyon, Türk fotoğrafçılığı için önemli bir referans olarak değerlendiriliyor.

RENKLERLE DOKUNAN ANLATILAR
İstanbul Modern'in 20. yılında, müzede sergisinin yer almasının büyük bir fırsat olduğuna dikkat çeken İzzet Keribar, "Kariyerimin en anlamlı ve heyecan verici dönemlerinden birini yaşıyorum. 1 milyon 500 bin fotoğraf arasından yaptığımız bu özel seçki, sanat hayatımın farklı evrelerini simgeliyor. Her bir fotoğraf; anları, coğrafyaları, renkleri, duyguları ve farklı kültürel bağlamları bir araya getiriyor.

Sergi, Türkiye ve dünyanın çeşitli bölgelerine gerçekleştirdiğim seyahatler sırasında çektiğim, özellikle renk, ışık, şekil, doku ve kompozisyon gibi biçimsel özellikleriyle öne çıkan fotoğrafları içeriyor. Hem ülkemde hem de dünya genelinde çektiğim manzara, portre ve sokak fotoğrafları ile yarı-soyut grafik çalışmalarından oluşan 120'nin üzerindeki yapıtım aracılığıyla ziyaretçiler, sergiyi gezerken fotoğraflarımla karşılaşacak ve renklerin eşlik ettiği bir yolculuğa çıkacak" diye konuştu.

Sanatçının 1 milyon 500 bin fotoğraftan oluşan arşivinden kapsamlı bir seçki yapıldığını belirten serginin küratörü Demet Yıldız Dinçer, "Keribar'ın başarısı, ışık, renk, şekil, biçim ve doku gibi unsurların

hassas dengesiyle oluşturduğu kompozisyonları izleyicilere kolayca çekilmiş gibi hissettirmesi ve tek bir fotoğrafla meselenin özüne inmesidir. Çalışmalarıyla dünyayı anlamaya çalışırken, ortaya çıkardığı görüntülerle evrensel bir dil oluşturuyor. Kısacası, dünya değişmeden önce insanlığın ve onun yaşadığı çevrenin bir albümünü bir araya getirmeye gayret ediyor" dedi. **İzzet Keribar: Renklerin Yolculuğu** sergisine eşlik eden katalogta, küratör Demet Yıldız Dinçer'in sanatçının fotoğrafla ilişkisini irdelediği yazısı ve kendisi de bir fotoğraf sanatçısı olan Merih Akoğlu'un İzzet Keribar ile gerçekleştirdiği bir söyleşi yer alıyor.

Sergi, 25 Mayıs 2025'e kadar İstanbul Modern'de görülebilir.